

Filosofie - různé podoby a formy

Patočka kdysi (koncem 60. let) ve výkladu o překladatelství filosofických textů zcela přesvědčivě předestřel, jak se nejrozumnější filosofové v minulosti rozhodovali pro velmi odlišné „literární formy“ zpracování svých myšlenek a pojetí. Myslím však, že ta rozmanitost se netýká jen minulosti, ale bude mít i v budoucnosti značný význam. A dále, že ta rozmanitost neplatí (ani v minulosti, ani pro budoucnost) jen pro literární formu, ale také a dokonce zejména pro sám způsob myšlení. Jsem dokonce přesvědčen, že ona rozmanitost literárních forem je jen důsledkem rozmanitosti způsobů, jak se myslitelé pokoušeli pochopit a myšlenkově uchopit to, co je tolik zaujalo a čím se někdy dlouhé roky, a někdy dokonce po celý život, usilovně zabývali. Forma rozhodně není „vše“, jak tvrdí někteří extrémisté; ale rozhodně není bez hlubokého vztahu k „obsahu“ (jak zní ten nechutný druhý člen). Někdy si vsutku „obsah“ svou formu volí, ba vynucuje, nebo aspoň jedné dává přednost před jinými. Ale není to rozhodně jen jediný vztah mezi obojím, který tu má svou úlohu a svůj význam. Jsou také myslitelé, kteří pro určitý druh formy nemají smysl nebo přinejmenším pro něj nemají žádnou náklonnost; a vůbec to nemusí znamenat, že by sám „obsah“ nemohl být šťastněji vyjádřen formou jinou, než jakou jim sám myslitel dal. A právě tak se může stát, že si myslitel vybere formu sice pro obsah vhodnou, ale která naopak jemu nesedí; a nemusí to vposledu znamenat nic tragického pro jeho myšlenku (jen snad že nenajde hned tolik porozumivých čtenářů, kterým forma bývá někdy velkou pomocí, ale která zase jindy může svádět k přijetí myšlenek, které toho nezaslouží.) Asi největší ze všech filosofů všech dob, Platón, si vybral pro své myšlenky literární formu velmi vhodnou, dodnes nejen čtivou, ale velmi přitažlivou a přesvědčivou (dokonce i jen přemlouvající). Tím si ještě po staletích, ba tisíciletích zajistil a nadále zajišťuje dostatek čtenářů. Ale kolik z nich vsutku pronikne do hloubek jeho myšlenek? Není tak skvělá a přístupná forma někdy i na překážku proniknutí k nejvlastnějším myšlenkám, kterým měla přece sloužit, zatímco nyní je často přehlušuje a odvádí od nich pozornost právě předstíráním té skvělosti a přesvědčivosti, která se tak často snoubí se sebepojekcí čtenářovou?

(Písek, 050530-1.)